

**TEFSİR ANABİLİM DALI
VII. EŞGÜDÜM TOPLANTISI**

VE

**BİR MÜFESSİR OLARAK
MUHAMMED B. CERÎR ET-TABERÎ
SEMPOZYUMU**

AÇILIŞ –

11 HAZİRAN 2010

KONYA

2. Sunum:

“Yeterlik Kriterleri Bağlamında Tefsir Dersinin Öğretim Sorunları”

Prof. Dr. Celal KIRCA

Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Değerli meslektaşlarım, sözlerime başlarken hepinize sevgi ve saygılarımı sunuyorum.

“Yeterlik Kriterleri Bağlamında Tefsir Dersinin Öğretim Sorunları” konusundaki düşüncelerimi sizlerle paylaşmaya geçmeden önce, bir girizgâh yapmak istiyorum. Biliyorsunuz, iki sene önce İstanbul’da yapılan toplantıda “Tefsir Dersi Yeterlik Kriterlerini Belirleme Komisyonu” kurulmuştu. Bu komisyon gerekli çalışmaları yapmış ve geçen yıl Erzurum’daki toplantıda da, bu komisyon tarafından hazırlanan yeterlik kriterleri, siz değerli bilim adamlarının takdirlerine sunulmuştu. Bağlayıcı bir karar alınmadığı için de uygulanması, Tefsir Anabilim Dallarının ve öğretim üyelerinin tercihinine bırakılmıştı. Geçen bir yıllık süre içinde bazı fakültelerde, öyle sanıyorum ki Erzurum ve Kayseri’de, bu kriterlere uygun müfredatlar hazırlandı ve uygulanmasına geçildi. Ben şahsen, kendi fakültemdeki derslerimde bu kriterlere uygun öğretim yapmaya çalıştım. İşte bu oturma da konuşmamın başlığını teşkil eden “Yeterlik Kriterleri Bağlamında Tefsir Dersinin Öğretim Sorunları” konusunu, yaptığım bu uygulamadan hareketle ortaya koymaya çalışacağım. Amacım, uygulamada karşılaşılan sorunlar hakkında sizleri bilgilendirmek ve bu sorunları kişisel olarak nasıl çözmeye çalıştığımı, sizlerle paylaşmak olacaktır.

Değerli meslektaşlarım,

Hepiniz çok iyi biliyorsunuz ki bir şey teoride güzel olsa da, güzel görünse de, maalesef uygulamada aynı güzellikte olmuyor, mutlaka aksaklıklar, yanlışlıklar oluyor ve zorluklar ortaya çıkıyor. Burada öncelikle şunu belirtmek istiyorum ki, benim burada anlatacağım, uyguladığım bir öğretme yöntemini örnek olarak sunmaktan ibarettir. Yoksa bilgiçlik taslamak asla değil. Bunu özellikle vurgulamak istiyorum.

“Tefsir Dersi Yeterlik Kriterlerini Belirleme Komisyonu” olarak tespit ettiğimiz kriterleri, hem yeniden hatırlamanız için hem de konuşmama zemin teşkil etmesi için bir kere daha huzurlarınızda okumak istiyorum. Bu kriterler,

önce tespit edilmiş daha sonra da “Bologna Sürecinde Tanımlanmış Kalite Göstergeleri”ne uyarlamıştır. Komisyonumuz tarafından tespit edilen kriterler şunlardır:

A. LİSANS KRİTERLERİ

1. Tefsirle ilgili temel kavram ve terimleri net bir şekilde anlamak,
2. Tefsir, Tefsir Usûlü ve Ulûmu'l-Kur'an'a ilişkin belli başlı eserler hakkında bibliyografik ve kronolojik bilgiye sahip olmak, genel anlamda içerikleri hakkında bilgi sahibi olmak,
3. Kur'an tarihi hakkında ana hatlarıyla bilgi sahibi olmak,
4. Kur'an mealleri hakkında bilgi sahibi olmak; lisans dönemi boyunca bütün Kur'an'ı mealden okumuş olmak,
5. Kur'an'ın ana konularını bilmek,
6. Arapça-Türkçe tefsir metinlerini okuyup anlamak.
7. Tefsirin tarihini, gelişimini, yapısal özelliklerini, ortaya çıkan Tefsir ekollerini bilmek ve yorum farklılıklarının ekolleşmeden kaynaklandığının farkında olmak.
8. Kısa sureler, aşırılar ve pratik hayatla ilgili ayetleri ezberleyip anlamak.

B. YÜKSEK LİSANS KRİTERLERİ

1. Araştırma tekniklerini öğrenerek alanı ile ilgili araştırmaları içeren bibliyografyaları taramak,
2. Tefsirle ilgili problemleri ve konuları sebepleri ile tanımak ve bunların analizini yapabilmek,
3. Kur'an yorumunun tarihî süreç içindeki oluşumunu ve gelişimini bilmek, yapılan yorumları değerlendirmek,
4. Tefsir ekollerini; ortaya çıkışları, anlama yöntemleri, yorum farklılıkları ve sebepleri ile bilmek,
5. Tefsirle ilgili fikirlerin, düşüncelerin ve verilerin farkında olmak ve bunları değerlendirebilmek,
6. Müfessirlerin anlama ve yorumlama yöntemleri hakkında bilgi sahibi olmak,
7. Tarihî süreç içinde Kur'an yorumunun oluşumu ve gelişimini tanıyarak, yapılan yorumları değerlendirme becerisi kazanmak,
8. Tefsir kaynaklarını tanımak, mukayese edebilmek ve yararlanabilmek,
9. Kur'an kelimeleri ile ilgili temel lügat çalışmalarını kullanma ve kavramsal/semantik analiz becerisini kazanmış olmak,

10. Kur'an mealini en az bir defa okumuş olmak ve Kur'an'ın içeriğini tanımak,
11. Tefsir metinlerini mukayeseli olarak okuyup anlamak,
12. Kur'an temalarını Kitab-ı Mukaddes'ten karşılaştırmalı olarak okuyabilme becerisi kazanmak.

C. DOKTORA KRİTERLERİ

1. Geçmişten günümüze intikal eden ve günümüzde ortaya çıkan Tefsir problemleri hakkında ileri derecede bilgi sahibi olmak, bu problemlerin analizini ve değerlendirmesini yaparak, sahaya katkıda bulunmak,
2. Tefsirdeki yöntem tartışmaları hakkında ileri düzeyde bilgi sahibi olmak,
3. Kur'an ayetlerini hayatın içinde anlamlandırma becerisi kazanmak,
4. Alanındaki konulara sistematik ve interdisipliner bakış açısıyla yaklaşabilmek,
5. Hakemli dergilere makale yazabilmek veya bilimsel toplantılarda tebliğ sunabilmek,
6. Bir Tefsir yöntemini kendi alanına uygulayarak özgün çalışma yapabilmek,
7. Kur'an'ı anlama ve yorumlama yöntemlerine vâkıf olmak ve bunları uygulayabilmek,
8. Temel bir tefsir kitabı okumuş olmak ve bir bilgi objesi olarak Kur'an'ın kuşatıcılığı hakkında ileri düzeyde bilgi sahibi olmak.

Komisyonumuz bu kriterleri belirlerken;

1. Lisans düzeyinde daha yüzeysel ve daha genel kriterlerin tespit edilmesine; söz konusu kriterlerin, öğrencilere Tefsirle ilgili kavram ve terimleri, Kuran yorumcularını ve yorumlarını tanıma, okuyup anlama ve mukayese edebilme becerisi kazandırmaya;
2. Yüksek Lisans seviyesindeki kriterler belirlenirken yüzeysellikten ve genellikten ziyade, derinliği hedefleyen bir bilgi elde etmeye; elde edilen bilgileri tahlil edebilme, mukayese ve eleştiri yapabilme becerisi kazandırmaya;
3. Doktora seviyesindeki kriterler belirlenirken Yüksek Lisans seviyesinin de üstünde ve ileri seviyede Tefsir problemlerine vakıf olmaya, problem çözebilmeye, Kuran'ı doğrudan anlamaya ve bilgi üretebilme becerisini kazandırmaya yönelik olmasına azami ölçüde özen gösterilmiştir.

Değerli meslektaşlarım,

Bu konuşmamı, sunum süresini dikkate alarak yapacağım. Bu nedenle de yüksek lisans ve doktora yeterlik kriterlerinden değil de, sadece lisans kriterlerinin uygulamadaki sorunlarından söz edeceğim. Çünkü yirmi dakikalık süre içinde ancak bu kadarını anlatma becerisi gösterebileceğimi düşünüyorum.

Lisans seviyesinde tespit ettiğimiz yeterlik kriterlerinin özü şuydu: İlahiyat Fakültesi'ni bitiren bir öğrenci mezun olduğu zaman asgari düzeyde hangi kriterleri taşıyan bir tefsir bilgisine sahip olmalıdır ki pratisyen bir doktor gibi, pratisyen bir İlahiyatçı olabilsin?

Bunun da koşulu, her öğrencinin asgari düzeyde Tefsirle ilgili temel kavram ve terimleri bilmesi; Tefsir, Tefsir Usulü, Ulûmu'l-Kur'an ve Kur'an Tarihi'ne ilişkin belli başlı eserler hakkında bibliyografik ve kronolojik bilgiye sahip olması; Kur'an mealleri ve Kur'an'ın ana konuları hakkında bilgi sahibi olması Lisans dönemi boyunca bütün Kur'an'ı mealinden okumuş olması, Arapça ve Türkçe tefsir metinlerini okuyup anlayabilmesidir.

Bu kriterlerin yeterli olup olmadığı ayrı bir konu. Bu kriterler, eksik de olsa, yeterli de olsa komisyonumuz tarafından tespit edilmiştir. Sunumun konusu, bu kriterlerin uygulanması veya uygulama sırasında görülen aksaklıkların tespit edilerek tartışılmasıdır. Sorun, bu kriterlerin uygulanıp uygulanmaması, uygulamada bu kriterlere uyulup uyulmadığının belirlenmesi veya ne ölçüde uyulduğunun sorgulanmasıdır. Benim burada ele alacağım sorun, uygulama esnasında meydana gelen aksaklıklarla ilgili olacaktır. Uygulamada acaba biz bu kriterlerden ne kadarını uyguladık veya uygulayamadık? Şayet yeterince uygulayamamışsak, neden uygulayamadık? Uygulayamamanın sebepleri neler?

Uygulamada benim tespit edebildiğim sorunlar şunlardır:

1. Seviye sorunu

Yeterlik kriterlere uygun bir bilgi veriliyor mu, verilemiyor mu? Yani verilen bilgiler; lisans düzeyinde mi, değil mi? Seviyeye uygun mu? Yahut seviyeye ne kadar uygun?

2. Kitap sorunu

Daha açıkçası, lisans düzeyine ve yeterlik kriterlerine uygun ders kitaplarımız var mı? Ders kitabı olarak okutulan kitapların içerikleri yeterlik kriterlerine uygun mu, uygun değil mi? Uygun ise ne kadar uygun?

3. Anlama sorunu

Öğrencilerimiz, anlatılan konuları ne kadar anlıyor? Anlatılan konularda geçen kavram ve terimleri ne kadar biliyor? Veya ne kadarını anlayabiliyor? Şayet anlayamıyorlarsa, niçin anlayamıyorlar?

4. Anlatım sorunu

Ders verirken uyguladığımız yöntem veya yöntemler nelerdir? Hangi yöntemi veya yöntemleri uyguluyoruz? Uyguladığımız yöntem veya yöntemler, öğrencilerimize ne kadar yararlı oluyor?

Şimdi bu sorunlar üzerinde genel hatlarıyla durmak istiyorum. Genellikle hepimizin uyguladığı ve bildiği yöntem, hocaların ders anlattığı, öğrencilerin ise dinlediği ve dinleyici konumunda olduğu klasik yöntemdir. Bu yöntemin tabii sonucu olarak, hoca ders çalışır, hazırlık yapar, canlı ve heyecanlı bir tarzda da dersini anlatır. Öğrenci ise, derse gelir ama arzu ederse dersi dinler, arzu etmezse dinlemez. Hocanın konuştuklarını duyar ama dinlemez. Öğrenci şayet dinlemeyi arzu etmez ise, kendisi bedeniyle sınıftadır; ama aklı başka yerlerdedir. Derste anlatılanları duyar, ama dinlemeyebilir; çünkü duyma tabii, dinleme ise iradi bir eylemdir. Böyle bir öğrencinin nazarında en iyi hoca, dersine en iyi çalışan, en iyi şekilde hazırlanan ve bilgiyi komprime hap şeklinde getirip verebilen hocadır. Emeksiz, zahmetsiz bir bilgi elde ediyorsa veya elde ettiğini sanıyorsa, bunu sağlayan hoca o öğrencinin nazarında iyi hoca oluyor. Veya öğrenci böyle algılıyor. Gerçi geçmişte biz de böyle idik ve böyle algılıyorduk ama bunun bize bir şey kazandırmadığını hayat tecrübemiz bize zamanla öğretti. Hiç şüphesiz öğrencilerimize de öğretecek. Ama bu bir kısır döngüdür ve mutlaka kırılması gerekir diye düşünüyorum. Çünkü böyle bir anlatım yönteminde öğrencinin hiç bir aktivitesi olmuyor. Hoca aktif ama öğrenci pasif bir konumda oluyor. O sadece bir dinleyici Ama istemediği zaman da dinlemeyen bir dinleyici. Sanki o, lokantaya gelmiş bir müşteri, hoca da lokantacı, hatta tabldot yemek veren bir lokantacı. Oysa öğrencinin öğretimdeki konumu, lokantada yemek yiyen bir müşteri gibi değil de, mutfakta yemek pişiren bir aşçı gibi olmasıdır. Hoca ve talebe, mutfakta hep birlikte yemek pişiren ve pişirirken de öğreten ve öğrenen aşçı ve yardımcıları gibi olmalıdır. Ama öğrenci, mutfaka girip yemek pişirmesini öğrenmek istemiyor ve lokanta da oturup başkasının pişirdiği yemeği yemek istiyor ise, böyle bir yaklaşımda olan öğrenciye ne verilebilir? Bir başka benzetme ile söyleyecek olursak, hoca sürekli balık tutmak ve öğrenci de sürekli bu balıkları yemekle meşgul ise, böyle bir öğretme yöntemi ne kadar doğru bir yöntemdir? Tartışılması gerekmez mi? Kanaatimce bu yöntem doğru olmayaf, yanlış olan bir yöntemdir. Bu yanlışlığın düzeltilmesi gerekir. Bunu düzeltecek kişi de şüphesiz bizzat hocanın kendisidir. Hoca balık tutup yedirme yöntemini bırakacak, öğrencisine balık tutmasını, yani öğrenmeyi öğretecektir. Bunun da yolu hocanın alışkanlıklarını bırakarak öğrenciyi aktif hale getirecek önlemleri alması olmalıdır. Bunun için de bir zihniyet değişimine şiddetle ihtiyaç var. Böyle bir değişim, sadece öğrencilerimizin daha iyi öğrenmesine yönelik olmakla kalmayacak, aynı zamanda Avrupa Birliği kriterlerine, özellikle “Bologna Sürecinde Tanımlanmış Kalite Göstergeleri”ne uygunluğu açısından da gerekli olacaktır.

Biliyorsunuz bu geçiş süreci içinde Fakültelerimizde bazı derslerin yerel kredisi 2 iken, ECTS kredisi 3 olarak tespit edilmiş bulunmaktadır. Her öğrenci

2 yerel kredi için 14 hafta, yani 28 saat derse devam etmek ve ders dinlemek zorundadır. Bizim üniversitemizde kabul edilen kritere göre 3 ECTS kredisi için her öğrencinin yaklaşık 75 saat çalışması gerekiyor. Buna göre her öğrenci, her bir kredi için yaklaşık 25 saat çalışmalıdır ki 3 krediyi elde edebilsin. Bunun teorik izahı şöyle: Öğrenci, derse gelmeden önce o ders için yaptığı bütün hazırlıklar için 1 kredi; dinlediği 14 haftalık ders saati için 1 kredi, yaptığı seminer veya ödevler için de 1 kredi olmak üzere 3 kredi elde etmektedir. Böylece her öğrenci teorik bazda bu krediyi elde etmiş görünüyor. İşin pratiğine gelince bu, sadece kâğıt üzerinde veya görünürde olmakta; uygulamada ya hiç, ya da yeterince olmamaktadır. Öğretimdeki sorunların asıl kaynağı da kanaatimce uygulamadaki bu aksaklıktan kaynaklanmaktadır. Yani olmayan bir şey, sanki olmuş gibi kabul görmekte ve sorun yapılmamaktadır. Oysa olmadan olmuş gibi yapmak veya yapmadan yapmış gibi olmak ne kadar doğru bir davranıştır? Ne kadar etik olduğunu ise tartışmak bile istemiyorum. Öğretimdeki sorunlardan birisi bence budur. Dürüst olmak gerekirse- -ki öyle olmak zorundayız- yaptığımız uygulamalar ve öğretim yöntemlerimiz ne öğretim teorilerine, ne de öğretim ilkelerine uymaktadır.

Girdiğim derslerde geçen senelerdekinden farklı olarak bu sene uyguladığım yöntem şu oldu: Öğrencilere daha senenin başında dersle ilgili yapılacak şeyleri açıklayan yazılı bir belge dağıttım. Bu belgede öğrencilerime dedim ki; dersten önce her öğrenci, o dersin haftalık konusunu okuyacak ve bir sayfadan az olmamak üzere özet çıkaracak ve mutlaka o konu ile ilgili bir soru hazırlayacak. Her öğrenci mutlaka bir ödev hazırlayacak ve ödev vize notu verilecek. Bunu onlara hem yazılı hem de sözlü olarak ilettim ve bunu tavizsiz uyguladım. Her derste kimin söyleneni yapıp yapmadığını kontrol ettim. Soruların da mutlaka yazılı olmasına özen gösterdim. Yoksa öğrenci, hazırlıksız geldiği için rast gele soru soruyor ve çoğu kez sorduğu sorular, ya konu ile doğrudan alakalı olmuyor ya da sıradan, basit bir soru oluyor. Buna engel olmaya çalıştım. Bu uygulamada ne kadar muvaffak olduğumu sorarsanız, kesin bir şey söyleyemem. Ama gözlemim o dur ki, oran itibarıyla %30-%40 civarında başarılı olduğumu, bir başka deyişle % 60 – 70 oranında başarısız olduğumu söyleyebilirim. Çünkü birçok öğrenci bunu yapmadı ve derse söylenenleri yapmadan geldi. Bunu sağlayacak bir müeyyidem de olmadı. Bu, tamamen teşvikime ve öğrencilerin istek ve arzularına kalmış bir olgudan ibaret kaldı.

Verdiğim ödev gelince, bunda ciddi oranda başarı elde ettiği söyleyebilirim. Biliyorsunuz ki not verme ve değerlendirme kriterine göre vize %40, final %60 etkili oluyor. Ben %40'lık vize notunun %20'sini yazılıdan, %20'sini ise ödevden verdim. Böylece öğrenci iki vize notu almak için daha çok çalışmak mecburiyetinde kaldı.

Birinci dönemdeki Tefsir Tarihi dersine girdiğimde her öğrenciye konu alanı ile ilgili bir kitap vermiş ve bu kitabın özetini ve değerlendirilmesini istemiştim. İkinci dönemde ise her öğrenciden şunları talep ettim: Tefsir Usulü dersinde garibu'l-Kuran, hakikat-mecaz, muhkem-müteşabih, vucuh-nezair, has-amm, mutlak-mukayyet, sebebi nüzûl gibi kavram ve terimleri, öncelikle konu

ile ilgili kitaplardan bulacaklar, daha sonra kendilerine verilen cüzlerden bu tanıma uygun ayetleri tespit edeceklerdi. En sonunda bu ayetlerin metnini ve meallerini yazmalarını istedim.

Daha açık bir ifade ile onlara;

1. Her öğrenci, kütüphaneye gidecek ve bu sözcüklerin kavram ve terim anlamlarını, lügat ve usul kitaplarından bulacak; bunları bilimsel yazım kurallarına göre yazacak, daha sonra kendilerine verilen cüz içinde bu kavram ve terimlerin yer aldığı uygun ayetleri tespit edecek ve bu ayetlerin metnini mealî ile birlikte yazacak,

2. Her öğrenci, Tefsir Usulü ile ilgili bibliyografya araştırması yapacak ve yaptığı araştırmayı kronolojik olarak yazacak,

3. Her öğrenci, her hangi bir Kuran sözcüğünün semantik anlamını, semantik çalışma eseri olan bir kitaptan bulup nakledecek, dedim.

Tabii ki öğrenciler bundan memnun olmadılar. Memnuniyetsizliklerini, hem yüz ifadelerinden hem de gösterdikleri farklı tepkilerden anlamak mümkündü. Ama asla geri adım atmadım. Neticede öğrenciler kendilerine tanıdığım iki aylık süre sonunda ödevlerini yapıp getirdiler. Önce ben bu ödevleri tetkik ettim ve neyi yapıp neyi yapmadıklarına, nasıl yaptıklarına ve nasıl değerlendirdiklerine baktım. Daha sonra son dersimde ödevle ilgili öğrencilere bir değerlendirmede bulundum. Bu arada öğrencilerin ödevle ilgili düşüncelerini aldım ve yapılan işin değerlendirilmesini istedim. Bu değerlendirme sırasında anlaşıldı ki, öğrencilerin kahir ekseriyeti, sanırım %70-80'i bu ödevi aldıklarında müthiş bir tepki duymuşlar, hatta isyan etmeyi bile düşünenler olmuş. Ancak ödevi yapmaya başladıktan ve kütüphaneye girip de tefsirle ilgili kitaplarla haşır neşir olduktan sonra ödevle ısınmaya başlamışlar, kendi emekleriyle bir şeyler öğrenmeye ve yazmaya başladıklarında ise, öfke yerini hoşnutluğa ve memnuniyete bırakmış. Ödevi bitirdiklerinde ise çok mutlu olmuşlar. Birçok öğrenci, ilk defa Kuran'la yüz yüze geldiklerini, Kuran'la muhatap olduklarını ve Kuran'dan bir şeyler aradıklarını ve bulduklarını, bundan da büyük bir haz duyduklarını ifade ettiler. Hatta birkaç öğrenci kendilerini ilk defa bir üniversiteli gibi hissettiğini söyledi. Gerçeği söylemek gerekirse bu uygulama, benim öğretim hayatımda ilk defa olan bir deneme idi. Başarılı oluşu da beni çok mutlu etti.

Bu şüphesiz mükemmel bir uygulama değildi. Ancak geliştirilmeye müsait bir uygulama niteliğinde olduğunu düşünüyorum. Önemli olan öğrencilerimizi Kuran'la yüz yüze getirmek ve onunla öğrencilerimizi bir ders atmosferi içinde buluşturmak. Bunu da yaptığımıza inanıyorum. Derslerde teorik bir anlatım tarzı yine uygulanabilir. Ancak anlatılacak olan teorik bilgilerin aynı zamanda öğrenciler tarafından da okuyarak ve yazarak öğrenilmesini sağlamak gerekmektedir. Zira eğitim bilimciler göre, okuyarak bilgilenmenin etkinlik payı %75, dinleyerek bilgilenmenin etkinlik payı ise %13'tür. Uyguladığımız anlatma /takrir yöntemi, %13'lük bir etkinlik için olmaktadır. Şayet öğrenci not tutmuyor veya dinlediğini bir başkasına aktarmıyorsa elde ettiğimiz sonuç, % 13'lük bir paydır. Kaldı ki,

dinleme yolu ile elde elden bilginin %50'si 24 saat sonra, geriye kalan % 50'si ise bir hafta içinde kaybolmaktadır. Bizim bütün çabalarımız, %13'lük bir pay için mi olmalıdır? Yoksa %75'lik etkinliğe sahip olan bir bilgilenme biçimi için mi? Veya her ikisi için mi? Bu soruların cevapları üzerinde özenle durmamız gerektiğine inanıyorum.

Önemli sorunlardan bir diğeri de, öğrenci seviyesine uygun olan veya yeterlik kriterlerini taşıyan bir ders kitabının olmayışıdır. Elimizdeki mevcut usul kitaplarını aynı zamanda ders kitabı olarak da okutuyoruz. Bunun yanlış bir uygulama olduğunu düşünüyorum. Bugün itibariyle yeterlik kriterlerine uygun bir usul kitabı maalesef elimizde mevcut değildir. Bu nedenle yeterlik kriterlerine uygun bir ders kitabının acilen yazılması gerekiyor. Ayrıca bu kitabın ise tek kişi tarafından değil, de, ortaklaşa yazılmasının daha yerinde bir iş olacağını düşünüyorum. Buna AÖF'nin kitaplarını örnek olarak verebiliriz. Zira AÖF için hazırlanan ders kitaplarının gerek içerik, gerek seviye ve üslup açılarından elimizdeki usul kitaplarına göre çok daha kaliteli ve seviyeli oldukları görülüyor. Şu anda okutulan usul kitapları şüphesiz bir boşluğu doldurmuştur ve doldurmaktadır. Yazarlarına şükran borçluyuz. Ama her şey gibi kitaplar da, içerikleri de, üsluplar da değişiyor. Hatta daha önemlisi İlahiyat Fakülteleri arasında seviye farklılıkları oluşuyor. Bu da asgari düzeyde de olsa, bir birlikteliğin oluşmasını olumsuz etkiliyor. Bunun için kitapların yeniden yazılması gerekiyor.

Bir başka sorun da, öğrencilerimizin yeterli kavramlara ve sözcüklere sahip olmayışlarıdır. Aslında bu eğitimimizin ana sorunlarımızdan birisidir ama aynı zamanda bizim de ana sorunumuzdur. Öğrencilerimiz, hocalarının konuştuklarını ne kadar anlıyorlar acaba? Soruyu bir de şöyle sorayım: Öğrencilerimiz bizim konuşmalarımız arasında geçen veya yer alan sözcüklerin kavram veya terim anlamlarını ne kadar anlayabiliyor? Konuşmalarımız arasında geçen sözcüklerden yüzde kaçını biliyorlar? Bir örnek vermek istiyorum: Derste söz arasında bir konu ile ilgili olarak “Şuyuu vukuundan beterdir” dedim. Ama bu sözümü anlamadıklarını öğrencilerin bakışlarından anladım Bu nedenle de onlara, “Bu sözden ne anladınız?” diye sordum. Hiç kimse ne anladığını söylemedi. Veya söylemek istemedi. Sonra bunun ne anlama geldiğini izah ettim. O zaman anladım ki, bu sözü anlamamışlar. Bu konuyu bir arkadaşıma da anlatmıştım. O da benim yaptığımı yapmış, fakat sonuç aynı olmuş. Şunu söylemek istiyorum: Öğrencilerimiz kavramlarla düşünmüyor, kavramlarla öğrenmiyor, terimleri bilmiyorlar. Yeterlik kriterleri arsında öğrencilerin dersle ilgili kavram ve terimleri bilmesi de var. Kavram ve terimleri bilmeyen öğrencilere en güzel dersi anlatsanız bile, öğrencilerin o dersi anladığını sanmıyorum. Biz ne anlatırsak anlatalım, şayet talebe, bizim konuştuğumuz sözcükleri ve anlamlarını bilmiyorsa, biz onlara neyi nasıl anlatabileceğiz? Bu konuya dikkat çeken birkaç öğrencim oldu. Genel anlamda öğrenme ile ilgili konuştuğumuz bir esnada, bazı öğrencilerin bana “Hocam anlamadığımız dersleri dinlemiyoruz, ama dinlemiş gibi yapıyoruz” dediklerini çok iyi hatırlıyorum.

Değerli meslektaşlarım,

Sözcüklerin kavram ve terim anlamlarını bilmeyen bir öğrenci, Kuran’ da doğru anlamıyor. Zira öğrenci, Kuran’ın bizzat tenzil döneminde terimleştirdiği kelimelerle, tenzil sonrası terimleştirilen kelimeleri birbirinden ayırt edemiyor, bu nedenle de tenzil sonrası dönemde terimleştirilen bazı sözcükleri, kavram anlamları ile değil de terim anlamları ile anlamaya başlıyor. Bu da Kuran’ı anlamada büyük bir sorun teşkil ediyor. Zira tenzil sonrası dönemde terimleştirilmiş Kurânî kavramları, Kur’an’da aramaya kalktığınızda anlama sorunları ortaya çıkıyor. Bu nedenle bu sorunlar üzerinde özenle durarak, doğru anlama yöntemlerini geliştirmek ve olgunlaştırmak gerekiyor.

Ne demek istediğimi bir örnekle anlatmak istiyorum. Bundan yaklaşık 15-20 sene önce yapılmış bir anketten söz etmek istiyorum. Bu anket Ankara’da üniversite öğrencileri arasında yapılmış bir ankettir. Bu ankete göre öğrenciler, yaklaşık beş yüz civarında bir kelimeyle konuşuyorlarmış. Bugün anket yapılsa öğrencilerimiz kaç kelime ile konuşuyor acaba? Çok merak ediyorum. Biz diyelim ki bin kelimeyle konuşuyorlar. Söz gelimi biz iki bin kelimeyle konuştuğumuzu var sayalım. Bizim konuştuğumuz bu iki bin kelime arasından öğrencilerimiz, kaç kelime biliyor acaba? Öğrencilerimiz, konuştuğumuz kelimeler arasında, şayet bilmedikleri kelimeler olursa –ki mutlaka olur- o kelimeyi ve içinde geçtiği cümleyi nasıl anlayacaktır?

Mevlana’nın yaşadığı bölgedeyiz. Onun hepimizin bildiği o meşhur sözünü hatırlatmak istiyorum: O, “Anlattıklarınız, karşınızdakinin anladıkları kadardır.” der. Bu sözden hareketle diyebiliriz ki biz ne anlatsak anlatalım, ne söylersek söyleyelim, bizim anlattıklarımız sadece karşınızdakilerin anladığı kadardır. Öğrenciler de her insan gibi sahip olduğu kavramlar oranında anladıklarına göre, anlamak için bilmesi gereken sözcüklerin hem sayını çoğaltmalı, hem de bu sözcüklerin anlamlarını iyi bilmelidir. Nitekim biz bile bir tıp doktoruyla konuştuğumuzda o doktorun dediği her şeyi anlamıyoruz. Aynı şey, bir iktisatçıyla, veya bir hukukçuyla da olabiliyor Kavramları ve terimleri bilmediğimiz zaman anlamıyorsunuz. Öğrencilerimizde bu durum daha da vahim. Onlar, yeterince ne sözlükleri, ne kavramları ve ne de terimleri biliyorlar, ne de anlamlarını. Onun için de anlamıyorlar, ya da anladıklarını zannediyorlar. Bunu niye böyle söylüyorum, biliyor musunuz? Bunu duygusal olarak söylemiyorum, tepkisel olarak da söylemiyorum. Derslerine girdiğim birkaç sınıftan aldığım geri bildirimlere göre konuşuyorum Bu sınıflarda bazı öğrencilerimin şunları söylediğine şahit olduğum için söylüyorum:

“Hocalarımız çok güzel konuşuyorlar, derslerini güzel de anlatıyorlar; ancak biz hocalarımızın söylediğinin çoğunu anlamıyoruz; ne demek istediğini de anlamıyoruz ama anlar gibi yapıyoruz, duyuyoruz ama dinlemiyoruz.”

Değerli meslektaşlarım, bu ifadeler bize bir şeyler anlatmıyor mu? Ne dersiniz? Bu anlatılan durum, bütün öğrenciler için söz konusu olmayabilir; ancak böyle düşünen ve düşündüğünü açık yüreklilikle ifade eden öğrencilerimizin de mevcut olduğunu unutmayalım.

Kısaca söylemek gerekirse, öğretimde sorunlarımız var, öğretme sorunlarımız var, anlama ve anlatma sorunlarımız var, yöntem sorunlarımız var. Bu sorunları görmemezlikten gelemeyiz, yok sayamayız. Çünkü bu sorunlar var. Bir gerçeklik olarak var. Bu sorunlar üzerinde durmamız gerektiğine inanıyorum. Bunu için birbirimizle konuşmamız, anlatmamız ve daha doğruyu ve daha iyiyi aramamız gerekiyor. Bunun belli yeri ve zamanı yok ama bu gibi toplantıların buna zemin hazırlamasının daha yararlı olacağını düşünüyorum. Keşke bu toplantılarımızda, sempozyum yerine bu ve benzeri konular ele alınsa ve bu sorunlarımız etrafıca konuşulsa ve tartışılsa diye arzu ediyorum.

Değerli meslektaşlarım,

Lisans düzeyinde girdiğim birkaç sınıftan öğrencilerime şu soruyu sordum: Kur'an'ı beş defa okuyanınız var mı? Bazı sınıflarda bir veya iki kişinin çıktığı görüldü. Dört defa okuyan, üç defa okuyan, iki defa okuyan ve nihayet bir defa okuyan var mı? diye sorduğumda da yine bir iki ğrenci parmak kaldırdı. Kur'anı mealinden hiç okumayanlar kimler? diye sorduğumda ise, önemli sayıda bir ğrenci grubunun parmak kaldırdığına şahit oldum. Bunlar, Kur'an'ı baştan sona adar mealinden ya hiç okumamıştı ya da parça parça bazı sureler okumuşlardı. Bu da Kur'an'ı baştan sona kadar okumamış ya da kısmen okumuş bundan dolayı da bir Kur'an kültürüne sahip olamamış bir ğrenci kitlesiyle karşı karşıyayız, demektir. Bu ğrencilerin asgari düzeyde de olsa tefsir yeterlik kriterlerine göre yetiştirilmesi gerekiyor. Bu da bizim görevimiz. şayet bir ilahiyat mezunu, Kur'an'ın içinde ne var, konuları veya ana konuları nelerdir bilmiyorsa; tespit ettiğimiz tefsir dersi yeterlik kriterlerine göre öğrencilerimizi yetiştiremiyoruz demektir. Bu nedenle Tefsir Anabilim Dalı toplantılarının ana konuları arasında bu konulara özel bir yer verilmesinin gerekliliğini düşünüyorum. Benim burada yapmak istediğim şey, tefsirin ğretim sorunlarına dikkat çekmek, bu sorunların neler olduğunu açıklamak ve bu sorunlar karşısındaki bakış aımı sizlerle paylaşmaktı. Bunların tartışılmasını ve değeriendirilmesini ise daha sonraki toplantılara havale etmek yerine burada tartışılmasını ve değeriendirilmesini arzu etsem de yaşanan gerçeklik, maalesef bu arzumun yerine gelmesine engel olacaktır. Bunu da biliyorum. Ama yine de ben hatırlatmakta fayda olacağını düşünüyorum. Beni teknik ve sıkıcı bir konuda sabırla dinlediğiniz için hepinize teşekkür ediyor, saygılarımı sunuyorum.

Prof. Dr. M. Sait şİMşEK: Teknik bir anlatımla, teknik olarak da zamanın da bitirecek mi dedim. Tam yirminci dakikada bitirdi. Yani bir eksiğı oldu, zamanı teknik olarak kullanmadı diyecektim. Onu da başardı. Allah razı olsun. Söz Erdoğan Pazarbaşı'nın... Erdoğan Bey buyurun!